

JÁMBORNÉ BALOGH TÜNDE
Nyulat télen

Nyulat télen kell enni, barátom, midőn az erdő zúzvara szakállt ereszt, és tollas dunyha alatt csintalankodnak a szerelmesek, mondja Szindbád Z.-nek, kihörpintve a törkölyt kisdud poharából, nyelvén sós íz marad utána, könnyű és illanó. *Magányos vadász csizmája alatt ropog a hó, orcáját pirosra csípi a fagy, s amerre zsákmányával hátán elmegy, az ebek eszeveszett ugatása kíséri*, folytatja megrengve, de be sem fejezheti, mert megszólal a csengő, piros orcájú vadász áll a kapuban, fekete asztrahánkucsmája alatt halántéka, szemöldöke deres, akár a Vizes utca fái, topogva veri le bakancsáról a havat, biciklijének kormányára akasztva bronzszínű fácánok csokra. Természetesen kaskasok; a hajtóvadászaton véletlenül elejtett, tilalmas tyúkokat nagy kondérban főzi már a szakácsné esti összejöveteleikre. *Sok a kocavadász mostanság*, szűri Szindbád foga között a szót, s mindannyian tudjuk, hogy azon a vadvasorán egyik vendég sem kutatja majd, milyen nemű fácánból készült az a fölséges ízű leves, és azt sem teszi szóvá senki, ha a melle húsába harapva foga közé sörét akad. Nem jegyzi meg, mint a konyhaasztalomra könyöklő hajós, *eme madarakat nem megszárnazítják, nem röptükben lőtték ám, uraim, ahogy illik, esküdni mernék, hogy összebúva aludtak a fán, midőn durrogni kezdtek a fegyverek*.

A mi vadászunk háborút megjárt parasztember, *ma-ga, fiam, katonának született*, dicsérte egykor az őrmestere, mely epizódról, akár a többi, ántivilágból való emlékeről bölcsen hallgat: *ne szólj szám, nem fáj fejem*, ez a szavajárása. Ősei túléltek ezen a földön tatárt, törököt, rácot, kibőjtölték az osztrákot is, s ha ő most együtt csörtet is a többiekkel a fagyos göröngyökön az újabbak szolgálatában, azért nem lődöz vaktában, mint egyné-mely puskaviseléstől megszédült társa.

Vadászunk komor arccal topog a hóban, sötétké, fémesen csillogó vadmadárfejek verik a küllöket, szemük környékét, torkukat égőpiros bőrlebernyeg fedi, a csomagtartón átvértett zsák domborodik. Leakasztja a nekünk szánt párt, kiköti a zsák száját, és előhúzza belőle egy jókora nyulat. Szép, barnásszürke bundájú jószág, akár élhetne is, csak a szemét borító homály jelzi státuszát, meg tehetetlenül félrenyaklott feje. *Nem lehetne kettőt?*, kérdezem, és hogy lássa, komoly a szándékom, előveszem és kinyitom eddig kötélyzebben lapuló bukszámat, ám némi morfondírozás után azt mondja, nem, ez lehetetlen, a másikat már elígérte egy illetőnek. *Maguknak is egy, nekik is egy. Így igazságos*, közli megfontoltan. Szigorú bíró a vadász, nagy és tekintélyes személy vastag pufajkájában, pedig valójá-

ban alacsony, sovány ember, sötéten tornyosul a fehérben paradézó bodzafa előtt, és elnéz mellettem közel ülő szemével valahova messze, túl a ködfüggöny mögé rejtezett templomon, a téli alkonyatba süllyedő városra, túl a Lúdvári erdő korhadó fűzfáin, és pillantásának fekete tükrében még ott fut a nyúl kihagyó lélegzettel, kicsike sötét folt a fehér havon, egy csattanás, és felbucskázik a levegőbe, *ez szép lövés volt, elvtárs*, ismeri el a parancsnok, de a vadász nem örül, mert a komája jár az eszében.

Én soha nem eszek nyulat, közli váratlanul, amíg kiszámolom a fizetséget, ötvennel többet kér, mint a múltkor, *emelkedett az ár*, és csak így fogadja el, pontos összegben, vissza nem ad, borralalót el nem venne, kezét nem piszkítja be csip-csup aprópénzzel, *csak ami jár, annyit. Így tisztességes*. Elteszi tárcájába a pénzt, külön a százásokat szépen kisimítva, külön a tízeseket, a húszast, majd visszaköti a zsák száját, a kormányon eligazgatja a többi fácánt, mogorva hangon kellemes ünnepeket kíván, és nehézkesen lépkedve merev vattaruhájában, tolni kezdi a megpakolt biciklit az ótemplom felé. Amerre megy, őrző kutyaugatás marad utána.

Z. a garázsajtóban nyúzza a nyulat, a szemöldökfában van egy alkalmas kampó, ahová felakasztja, hosszasan feni a keskenyre kopott pengéjű nagykest, *régen is ezzel csináltam*, mondja, *apám kölyökkoromban tanított meg nyulat nyúzni. Mikor nagyobbacska lettem, vadászni is elvitt*. Gyanítom, Z. arra spórol, hogy előbb utóbb a mi fiúgyerekünk is belenő abba a korba, amikor az atyák elkezdik átadni a fiaknak gyűjtősvágással, tüzelőbehordással, nyúlnyúzással és egyéb férfimunkákkal kapcsolatos tapasztalataikat, *hadd tanuljon az a gyerek*, csupán a vadászat marad ki nálunk a férfias mesterségek közül, Z. nem tartozik a brancsba, az ő kezébe *ezek soha nem adnának puskát*, csupán a zsákmányból részesülünk néha a piros arcú vadász által.

Z. óvatosan kipróbálja ujhegyével a kés élet, szvetterre ujját feltűri, *na, gyerünk, mielőtt egészen besötétedik*, biztatja magát, és körbevágja az állat hátsó lábán a bőrt, lehúzza, és a késsel itt-ott belesegítve fejteni kezdi róla lefelé a bundát. Az irha kifordul, ráborul a lapockára, fejre, bénán lógó lábakra, mint egy véres szoknya. Fakutya eszeveszetten ugrál, őrző a láncon, muszáj megkötve tartani, a kutyák megbolondulnak a vadszagtól.

Karcsú test bontakozik ki pőrén a vastag bundából Z. kése nyomán, véres nyálkával bevont tetem, majdnem teljesen csupasz már, nyakáról csüng alá kifordított prémje, *ez a legrosszabb*, mondja Z., *a fejről meg az első lábáról leszedni a bőrt. Nem dobhatnám ki mindenestől?*, alkudozik, de válaszra se méltatom. A nyúlnak nincs fölösleges része; amiből nem lesz pecsenye, az kell a levesbe vagy a paprikásba, ezt tudhatná, és persze tudja is, de azért pró-

bálkodik, ám egyetlen pillanatra sem hagyja abba a nyúlást. Közel a téli napforduló, rohamosan sötétedik, és ezt a munkát nem jó villanyfénynél csinálni. Már az utolsó nyisszantásoknál tart, át kell vágni az ízületeket, a két első mancs benne marad a bundában, a hátsók még ott fityegnek a szögön, *azt mondják, a nyúlláb szerencsét hoz. Attól függ, kinek, mert ennek szegénynek nem sok szerencséje volt, nézd, a bundája hány helyen lyukas! Ezt aztán nem egy lövés ölte meg, valóságos sortűz végzett vele.*

A vadász, ismerősöm ismerősének az apja – ennyi közvetítőn keresztül tudtam meg róla, amit tudok – háromszor-négyszer is eljött egy idényben, apróvaddal felpakolva. Meghatározott útvonalon járt, megvoltak az állandó kuncsaftjai, mint társainak is, *jól jön a nyugdíj mellé a kiegészítés, kifutja a lőszer árát meg az engedélyt, de az igazságos elosztás jegyében mindig csak egy nyulat meg két fácánt hozott, és egyszer, nagylelkűen két fiatal vadkacsát. Maguknak három gyerekük van, azért, közölte, de elég borsos árat fizettetett érte.*

Szindbád akkortájt szokott be a konyhámba, van annak harminc éve is, beleszimatolt a piruló hagyma illatába, és tanácsokat adott, a rucákat például az ő receptje szerint dörzsöltem be bazsalikommal, és csomagoltam hajszálvékony füstölt szalonna szeletekbe, de – akár a hajtóvadászatok idejét – nem lehetett kiszámítani, hogy mikor jön. Néha a legnagyobb sütés-főzéskor is elmaradt, másszor meg, ha egy kis rántást pirítottam a paszulyleveshez, hát nem ott ült az asztalnál az utolsó üveg Redőcsné-féle, sokéves körtepálinka mellett, *aki ebbe belekóstol, minden búját-baját elfelejti.* Ugyan hogy talált rá a stelázi felső polcán, ahová eltettem, amikor Török Irén beköltözött a városba, és eladta a baglyok lakta szugolyi kertet? *Nem lesz több ilyen pálinka, mondta Z. akkor, jól dugd el, ebből már csak sátoros ünnepeken szabad inni.*

A fácánt káposztával kell feladni, ahogy a szent öreg írta, kemencén süll már a fácán, rotyog a káposzta fazékban, oktató Szindbád, ha télidőn esett látogatása, s éppen az említett vadmadarak kopasztásával bajmóldotam, *remélem, kellő időn át függtek valami szellős helyen. Az én időmben falusi árnyékszékek eresze alá volt szokás aggatni őket, hogy húruk porhanyós legyen, de hát hol vannak manapság azok a kertvégi házikók pirossal himzett, vászonból varrt papírtartóikkal? S a fehér karú leányzók, akik kenyérvágó késsel szabdalták fel bele a tegnapi hírlapot?,* elmélkedett mélabúsan a hajós, de Redőcsné hét éves körtepálinkája hamar jobb kedvre hangolta. *No és a nyúl? Hol van a készülő nyúlpecsenye?,* érdeklődött felvilanyozva, s nem hagyott addig békén, míg meg nem mutattam a jénai tálba fektetett, törött borsban forgatott füstölt szalonnával és fokhagymával spékelt nyúlcombokat, bőségesen megöntözve olajjal és citromlével. *Hm, morogta,*

micsoda módi! Az én időmben cseréplábasban sütötték, ám azért ígéretes látvány így is, ismerte el, de nem érte be ennyivel. *Hát a többi részével mit művelt?,* nézett rám őszinte kíváncsisággal, és vizsla szemmel figyelte, amint az ecetes páclében megforgatom a formás, kifehéredett nyúlgerincet, az úszkáló sárgarépa- és hagymakarikák, csipkés babérlevelek, borsszemek között Elek Kornélka néni gömbölyű és vastag, porcelán levesestáljában. *A Kornélka kedvemre való név,* derül fel egészen Szindbád sötét arca, *ismertem egy Kornéliát úrfi koromban. Valami fináncnal járt jegyben, de elhagyta értem, mint később engem is a huszárfőhadnagy kedvéért. Bolondult az uniformisért. Hja, a nőkből hiányzik az állhatatosság,* állapítja meg, és belekóstol a maradék Luca-pogácsába. *Nem friss, de magától nem is vártam, hogy meleg pogácsával kínálja a váratlan vendéget, dörmögi, és kifejti, hogy az ilyen tézstanemű legjobb a kemencéből éppen kikerülve. A szakácsné öblös cseréptálba teszi és csikosra szőtt, alkalmas abroszba bugyolálja, hogy el ne hulljön.* Szindbádot egy időre lefoglalja a pogácsa, de azután visszatér a nőkhöz és a páchoz, *nincs az az asszony, aki felérne egy jól elkészített nyúlgerinccel. Remélem, tett borókabogyót is a lébe. Hát koriandert, mustármagot? Manapság már nem tartanak borókabogyót a konyhán, azt sem tudják sok helyen, milyen az igazi páclé. Löttyintenek a húsról félpalacknyi bort, megszórják oregánóval, az a divatos fűszer mostanában, aztán be a villamos sütőbe, füstölög Szindbád, de mire megkérdezhetném, hogy milyen az igazi páclé, eltűnik az asztal mellől. Így jön-megy észrevétlenül, néha hónapok telnek el két látogatása között, talán évek is, az idő nem számít nála, ahonnan ő jár hozzám, ott más mértékkel mérnek, és én sem tartom számon, mikor járt itt utoljára.*

Azt sem tudom, hogy mikor maradt el a piros orcájú vadász, hogy hány éve topogott utoljára a kapu előtti friss havon ormóttan bakancsában, megörjítve a szomszéd kutyákat. Sokat ihattak a vadászaton, vagy útközben kínálták meg, mert erős kisüsti szag terjengett körülötte, és szokatlanul közlékeny volt. *Időváltás lesz, jelzi a bokalövés,* közölte bevezetés nélkül, nem is értettem először, hogy kiről vagy miről beszél, *megenyhül az idő, a vadludak északra húznak. Hallja? Ilyenkor mindig hasogat a bokám,* de nem panaszképpen mondja, azután felmutat a délnyugati szél hajtotta felhőkre, *látja? Kötelékben repülnek, mint a raták,* de én nem látok libákat, gágogást sem hallok, *csak a szél az,* mondom, *csak a szél,* az kavarja a záporozó hópelyheket, a vadász szeme azonban mást lát, mint az enyém, fölötte alacsonyan, ék alakban repülök jönnek, *feküdj le,* kiabál a komája után, *hasalj a földre az istenedet!,* de az csak fut vakon a végtelen fehérségben, cikkcakkban, mint a nyúl, amíg föl nem bukik. *Vége,* törli meg pufajkája ujjával gyöngyöző homlokát a vadász.

Sápadt, arcából kifutott minden pirosság, szeme alatt sötét karikák. *Gyerekkori cimborá volt, együtt jártunk a tanító elé*, mondja még józanodóban, de aztán lerázza magáról az emléket, és kijelenti, hogy megint emelték az árat. A fácánok ötvennel, a nyúl egy százassal kerül többbe. *Ha sokallja, lakik erre egy illető, már többször is üzent, hogy vigyek neki*, mondja sértődötten, mert megjegyzem, hogy ezen a télen már másodszor drágult a vad, de mégis kiszámolom az összeget. Akkurátusan elrakja a

bankókat, megigazítja kucsmáját, *na, Isten áldja*, köszön, és biciklijére támaszkodva imbolygó léptekkel indul a következő kuncsafhoz. Megvárom, amíg elér a sarokig és befordul, lába nyomát és a zsákból csöpögő vércseppeket addigra belepi a hó.

Akkor láttam utoljára a vadászt – nemsokára megjelent halálhíre a helyi lapban –, és Szindbád látogatásai is megritkultak, majd végleg elmaradtak, alighanem fiatalabb nők konyhájában üldögél mostanában.

DEME TAMÁS

„A lehetlent letetni”

(Kontra György halálhírére)

„When my father died, it was like a whole library had burned down.”
(Laurie Anderson)

Csendben, egyedül átlépni határt. Az értelemig és tovább... Átlépők. Transzcendálók. Csendhalál. Élet-közelből, világtól távolba. Határtalanul rejtve. Akár az elefántok. Dőlnek a legnagyobb fák. Orvos-tudós-tanár. Biztatóm, ki voltál (apám, aki vagy). Mit jelent az: átadni életünk. Csak csont és bőr és lélek, aki elköszön? Halkul az agy. Átlátszanak a kék erek a kézfejen. Átlátszik halálán jele – a vele világító, valló értelem. Az élet – idő, a világ – tér. Az élet állítmányt, a világ alanyt kér. És van örök jelen. (Azt mondta, meglepte „a nagy deméntálódás”. A kimaradó szavak. A lelassulás.) Fanyar szó. A tudat megrendülése fáj. A light-fogalmazás. Bár senki nem vette észre. És hát, Light a fény is. Fényüzenet volt a napi idézet: Istennek semmi sem lehetetlen. Élni annyit tesz: viszonyainkban élni. Megtanultuk: *a lehetlent letetni kell*. Ezt persze az értelen is túli csudálatos létünk súgná. A Tehetséget megteremtő örök Tevő lehelete. Mert hogy nem csak értelmünk van, azt észleli az is, aki nem szól semmit. Érez. Akar. Életérzése van. És persze – hisz. Nem tudjuk, Kháron vagy az elkísérő angyal innen merre visz. Úgy képzeljük: ott nincs már több idő – az örökidőben minden időtlenedő. Úgy képzeljük, nincs többé tér – a határtalanba minden belefér. Nincs többé ok, sem okozat, a csudálatos a legnagyobb fokozat. Az öröklét-ajtóban némán áll az átlépő (transzcendens) vágy is. Meglepetés az ajándék: nincs halál itt. Öröklét van. Sub specie aeternitatis. A Fény is.

Emlékek jönnek, ezerszám. Az ásothalmi tábori előadáson földerítetted a fáradt tanarakat, szólván: „A tündök privát, de a terem-levegő közös. Mindnyájan azt lélegezzük be, amit a többiek kilélegeznek...” Egyszerre egyén és társaslény mind, aki él (vagy úgy tesz). Neveltél, növeltél. Felkészítettél minket az emberi test-lélek-szellemre. A Teremtett Egészre. (Még hogy csak az értelem... Láthattunk könnyezni. És előadóként mennydörögni, amikor a megrontás ellen szóltál a szabados plakátoknál. Máskor a tapintatban feloldott ellentmondás fénylett az Embertan (nikotinmentes) tanszékén: a bagó ellenérvei után hirtelen Ilonka néném lépett szobádba – s Te kávéval, hamutállal, bölcs realitással kínáltad meg dohányzó párod. Lakásodon hallgattak a tudásvágyó ifjak. Teáztak. Házi szemináriumot nekik ki fog tartani? Akár a Truffaut-filmben: minden ember egy-egy könyvvé válna. A lélek elve, a lelkek tanai. Könyv, könyvek. Észjárás. Nyelvtan. Karácsonyból – így lesz Pünkösöd. Logosz mindennapra. Fölsír egy tengerentúli ének: „Amikor apám meghalt, olyan volt, mintha egész könyvtár porrá égett volna.” Mindenki más nyelven ember. A hiány megnémít. Akinek a Másik Ember cél is lehet, annak a nyelv lesz otthona. *Speak my language. Beszélj nyelvem*. Tanulom nyelved. A feloldott ellentét lehetlent letet: értelmetlen világ – kontra értelmes élet. Ad astra. Fel, fel a csillagokig. Jel, jelkép sosem lehet jelszó. A Logosz – lét-igazító feladat. Soli Deo Gloria.